РОЛЯТА НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ СОФТУЕР MOZABOOK ПРИ ПРЕПОДАВАНЕ И УСВОЯВАНЕ НА ЧУЖДОЕЗИКОВА ЛЕКСИКА

Лина Милчева Янбастиева-Петрова, Женя Димитрова Теллалова
Средно училище „Йоан Екзарх Български“, Шумен

THE ROLE OF THE MOZABOOK EDUCATIONAL SOFTWARE IN FOREIGN LANGUAGE VOCABULARY TEACHING AND ACQUISITION

Lina Milcheva Yanbastieva-Petrova, Zhenya Dimitrova Tellalova
„Yoan Ekzarh Balgarski“ Secondary School, Shumen

**Авторите изказват благодарност към Средно училище „Йоан Екзарх Български“, гр. Шумен за финансирането на настоящата работа.*

Abstract: Vocabulary acquisition is essential for the learning and teaching of a foreign language as it provides learners with access to all forms of oral and written communication. When teaching vocabulary foreign language teachers need to engage students in the learning process, to equip them with strategies for learning words, to use teaching techniques that ensure optimal retention of lexical items. The effective use of modern technologies in the English language classroom may greatly improve the quality of the learning process since the integration of images, animations, video and audio input attracts students' attention, increases comprehension and generally turns the lesson into an engaging experience.

This article summarizes the major vocabulary teaching principles and presents good practices for integrating the mozaBook educational presentation software for interactive whiteboard that have been implemented in English Language classes at „Yoan Ekzarh Balgarski“ Secondary School in Shumen.

Keywords: foreign language teaching, vocabulary, technology.

Усвояването на чужди езици и развиването на дигитална компетентност са сред основните приоритети на българското образование, което кореспондира със съвременните европейски и световни образователни реалности. Присъединяването на България към Европейския съюз през 2007 г. налага реформа в българската образователна система и довежда до разработването на нови учебни програми по всички предмети.

Учебните програми по английски език за всички степени и етапи от системата на общообразователна подготовка са съгласувани с Общата европейска езикова рамка[1], Европейската референтна рамка за ключови компетентности[2] и Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот[3]. В основата на реализирането на целите, заложени в тях, стои „спираловидният принцип на повторяемост и постепенно разширяване на знанията, уменията и компетентностите“[4]; развиване на рецептивните (слушане и четене) и продуктивните (говорене и писане) умения, усвояване на граматически и лексикални знания, както и изграждане на общи и специфични нагласи и компетенции по отделните видове речева дейност. Предвижда се още „активно приложение на ИКТ в урочната дейност“. Постигането на очакваните резултати, заложени в учебните програми, е предпоставка за развиване на ключови компетентности, сред които са както комуникативната – в нейния лингвистичен, социолингвистичен и прагматичен аспект, така и дигиталната.

Изграждането на комуникативни компетентности у обучаемите на съответния чужд език би било немислимо без усвояване на определен речников запас. Лексикалните знания са в основата на изучаването на всеки един език, тъй като предоставят на учащите достъп до всички форми на устна и писмена реч. Лингвистът Дейвид Уилкинс [1] много точно обобщава значимостта на лексиката: „Без граматика може да се предаде много малко, без лексика нищо не може да бъде предадено.“ [5]

Усвояването на лексика често се оказва продължителен и нелек процес за учениците. То е най-ефективно, когато думите са поставени в контекст и се учат чрез четене на текстове, слушане на аудио записи

или гледане на видео материали, т.е. когато учениците видят тяхното практическо приложение и езикова реализация в комуникативната ситуация. Учителят по чужд език е ключова фигура, от която се очаква да намери баланс между „традиционните и прогресивните методи на преподаване и учене“ [2]. Той трябва да направлява учениците, прилагайки разнообразни стратегии и техники за изучаване и запаметяване на нови думи. Внедряването на съвременни технологии също допринася за повишаване ефективността на часовете за усвояване на лексика. Комбинацията от работа с писмен или устен текст и онагледяването му под формата на звук, картина, анимация или видео спомага за запаметяването на нововъведените лексикални единици и води до по-добри резултати от обучението.

Образователният презентационен софтуер за интерактивна дъска mozaBook намира широко приложение във всички етапи от урочната процедура с акцент върху обогатяване речниковия запас на учениците, тъй като разполага с богат инструментариум за създаване на дидактически ресурси и презентационни продукти, към които могат да бъдат добавени изображения, видеа, 3D анимации, хипервръзки и др. Електронната платформа предоставя достъп до електронни учебници, 3D сцени и визуализации, образователни видеоклипове и приложения за развиване на уменията, нагледността и експерименталността. Разработените материали могат да се конвертират в pdf файлове, а интерактивното съдържание може да бъде споделено както с други учители и институции, работещи с mozaBook, така и с ученическите акаунти в създадените виртуални класни стаи.

Според Джеръми Хармър [3] един от най-успешните и широко използвани модели на организация на учебния час по чужд език е т.нар. метод на „представяне – практика – продукция“. [6] Урокът, структуриран съобразно този модел, има три етапа:

- представяне – учителят презентира новия езиков материал;
- практика – учениците упражняват нововъведения материал, изпълнявайки различни езикови задачи;
- продукция – учениците използват новоусвоените езикови знания, за да изразят собствени идеи в писмена или устна форма.

Скот Торнбъри [4] коментира редица фактори, които учителят трябва да има предвид при въвеждането на нови лексикални единици. Сред тях са:

- нивото на владеене на езика от страна на обучаемите (начинаещи, напреднали и пр.);
- вероятност част от обучаемите да са срещали представените лексикални единици, дори и да не са част от активния им речник;
- степента на трудност при усвояване на лексикалните единици (дали изразяват абстрактни или конкретни понятия, дали има особености при произношението и пр.);
- степента на трудност при преподаване на лексикалните единици (дали могат да бъдат лесно обяснени, демонстрирани и пр.);
- броят на представените нови лексикални единици (да бъде съобразен със способността на обучаемите да ги запомнят, като е препоръчително да не надхвърля дванадесет за учебен час).

Обучаемите трябва да усвоят както формата (произношение, правопис), така и съдържанието (основно значение, многозначност) на новите думи. Учителят може да ги представи в различна последователност:

- „съдържание – форма“: в този случай, учителят може да покаже изображение на камила (съдържанието на думата), след което да каже „This is a camel.“ (формата на думата). Значението на думата би могло да бъде представено чрез превод, реален предмет, снимка, действие и пр.;
- „форма – съдържание“: при този тип презентиране на новите лексикални единици, учителят може да произнесе думата „pyramid“, да накара учениците да я повторят неколкократно и едва тогава да представи съдържанието ѝ или да провокира учениците да го открият.

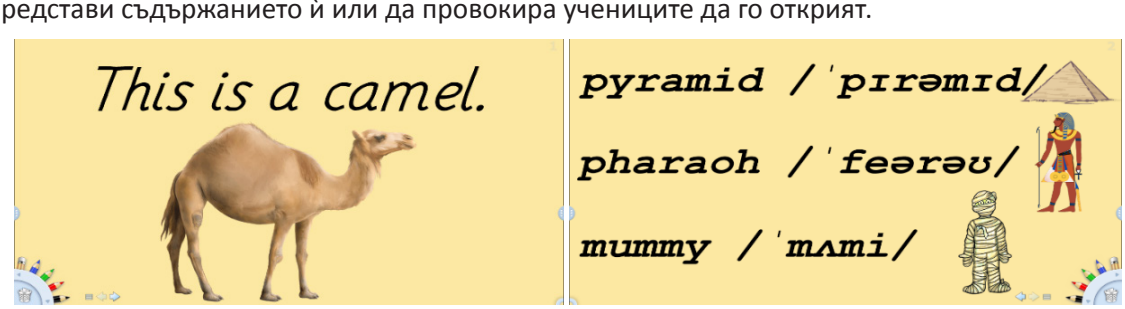

Фигура 1. Презентиране на нови лексикални единици

Богатата галерия от изображения, 3D визуализации и видео ресурси, предоставени от mozaBook, подпомагат процеса на онагледяване на съдържанието на лексикалните единици. (фиг. 1)

С цел новите думи или словосъчетания да бъдат трайно усвоени и включени в активния речник на учениците, след въвеждането им се изпълняват поредица от езикови задачи. Ефективното усвояване на нова лексика се постига чрез надграждане на новите знания върху основата на вече придобитите, чрез използване на „похвати и средства, съответстващи на характера на лексикалната единица, на степента на обученост на обучаваните и на принципа на постепенност при изграждане на упражненията“[7]. [5]

Съществуват разнообразни лексикални упражнения, които да подпомогнат преминаването на новоразведените думи от краткосрочната в дългосрочната памет на учениците. За целите на тази разработка е използвана класификацията на Скот Торнбъри [4]. Представените по-долу задачи са апробирани с ученици от Средно училище „Йоан Екзарх Български“, гр. Шумен, през учебната 2018/2019 година.

Лексикалните упражнения за идентификация (разпознаване) могат да включват: откриване на думи в писмен или устен текст, откриване на думи в мрежа от думи, лексикални упражнения с игрови характер (кръстословици, анаграми и др.).

На фиг. 2 е представено лексикално упражнение за откриване на думи в писмен или устен текст, апробирано с ученици от пети клас по време на работа по тематична област от учебното съдържание „Аз и другите – Моето семейство“.[8]

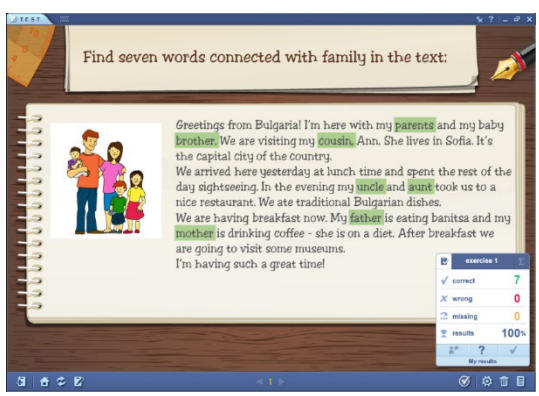

Фигура 2. Лексикални упражнения за откриване на думи в писмен текст

Представеното на фиг. 3 упражнение за откриване на думи в мрежа от думи е използвано в учебен час с акцент върху обогатяване на речниковия запас на учениците от VI клас с лексика от тематична група „езици, култури, страни и народи“;[9]

Фигура 3. Лексикални упражнения за откриване на думи в мрежа от думи

Чрез mozaBook могат да се генерират различни лексикални упражнения с игрови характер като декодиране на анаграми и криптограми, решаване на кръстословици и др. (фиг. 4)

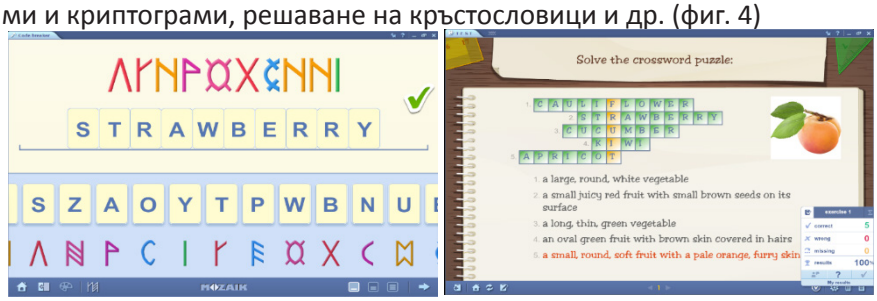

Фигура 4. Лексикални упражнения с игрови характер

Към лексикалните упражнения за селектиране (подбор) спадат:

- „odd-one-out“ – на учениците се предоставят списъци от думи, от които трябва да посочат различната;
- предоставяне на списък от думи и словосъчетания, от които учениците да изберат само онези, отговарящи на посочен общ признак, напр. отнасящи се до елементи на външния вид (фиг. 5); към този вид задача може да се включи елемент на персонализация, напр. ученикът да използва избраните думи, за да опише външния вид на приятел.

Фигура 5. Лексикално упражнение за селектиране (подбор)

При работа с лексикални упражнения за свързване от учениците се изисква първо да разпознаят формата и съдържанието на думата, след което да я свържат с неин антоним, синоним, определение, изображение, или в словосъчетание, правейки избор сред няколко предложени варианта (фиг. 6).

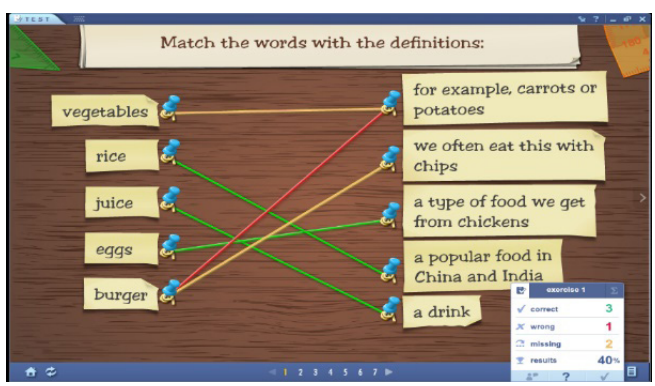

Фигура 6. Лексикално упражнение за свързване

Представеното на фиг. 7 упражнение принадлежи към групата на лексикални упражнения за подреждане на думи или словосъчетания по определен критерий и/или класифицирането им в категории по определен признак. То е използвано в учебен час за работа по тематична област от учебното съдържание „Аз и природата – растенията и животните в двора“ от учебната програма по английски език за V клас.

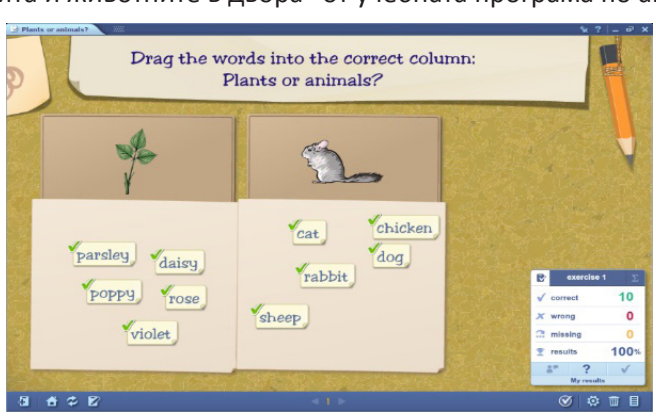

Фигура 7. Лексикално упражнение за класифициране в категории

При упражненията за продуциране на текстове и изказвания по зададени параметри, от обучаемите се очаква да използват нововъведените лексикални единици в някаква проява на писмена или устна

реч. Съществуват два основни типа такива задачи – за попълване на изречения и текстове и за създаване на изречения и текстове. Лексикалните упражнения за попълване на изречения и текстове също могат да се разглеждат като два основни типа [4]. В единия случай, учениците попълват текстове или изречения с думи или словосъчетания от предложен списък (фиг. 8), докато в другия, пропуснатите езикови единици следва да бъдат попълнени на базата на контекста. При лексикалните упражнения за попълване, на учениците се предоставя контекст и те само трябва да подберат подходящата лексикална единица, докато при задачите за продуциране от тях се очаква да създадат контекст по предложени думи (напр. „Choose five words from the list and write sentences using each one.“).

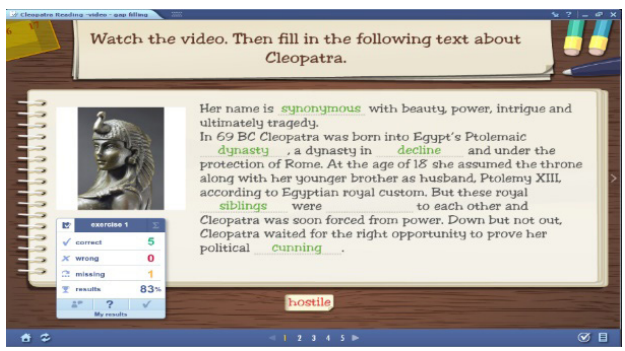

Фигура 8. Лексикално упражнение за попълване на текст с думи или словосъчетания от предложен списък

Едно от най-големите предимства на образователната платформа е наличието на 3D изображения и възможността учителят да генерира интерактивни упражнения само с един клик в хода на работа. Създадените упражнения могат да се адаптират според моментните потребности на учениците. Галерията от 3D сцени разполага с визуализации от почти всички учебни предмети, които спомагат за онагледяването на учебното съдържание, улесняват интегрираното изучаване на предмет и език и изграждането на междупредметни връзки в час по английски език. На фиг. 9 е представено лексикално упражнение, използвано с ученици от девети клас. То е генерирано с помощта на 3D ресурсите, налични в mozaBook и съобразено със съответните учебни програми. Осъществена е връзка между предметите английски език и биология и здравно образование.

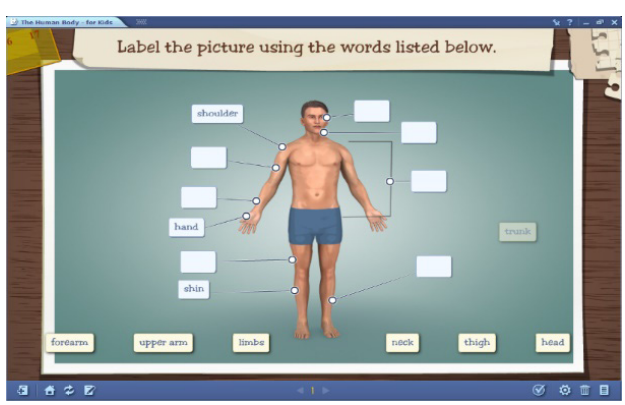

Фигура 9. Лексикално упражнение, генерирано чрез 3D ресурсите в mozaBook

Игрите имат важа роля в учебните часове по чужд език, тъй като насърчават учениците да използват езика в контекст, да проявяват креативност и да си сътрудничат. Лексикалните игри осигуряват интензивно и осмислено упражняване на езика и затова могат да бъдат прилагани във всички етапи на урока. Чрез тях се повишава вниманието към нововъведените думи и се подпомага запомнянето им.

MozaBook предлага богат набор от образователни игри, които дават възможност на учениците трайно да усвоят по интересен и забавен начин нововъведените думи или словосъчетания и да ги включат в активния си речник. Това са различни видове популярни игри (от типа пъзел, домино, попълване и подреждане на букви и думи и др.) за един или повече участници. Например, инструментът „пъзел“ може да се използва при въвеждане на нова лексика, тъй като учениците запомнят по-лесно новите думи, когато съдържанието им бъде визуализирано. Нетърпението да разберат значението, опитите да го отгатнат и екипната работа при подреждането допринасят за емоционалното запаметяване на думата (фиг. 10).

Фигура 10. Визуализиране на съдържанието на лексикалните единици

Наред с готовите, вградени в платформата игри и упражнения, mozaBook предоставя възможност за създаване на различни състезателни игри, съобразени с възрастта на обучаемите и темата на урока (фиг. 11).

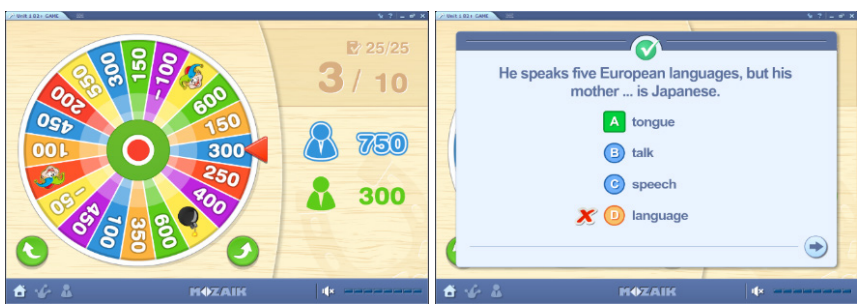

Фигура 11. Лексикални игри със състезателен характер

Тестът е сред инструментите за оценяване на придобитите знания, умения и компетентности на учениците. Добре конструираните тестове свидетелстват за напредъка на обучаемите и имат положителен ефект – те насърчават прилагането на работещи стратегии за учене. Тестовете за лексика могат да се разделят на тестове за разпознаване и тестове за създаване. Те също така се разделят на тестове, където думите се проверяват извън или в контекста. Познаването на лексиката може да бъде оценено качествено (чрез използване на скала за оценка) или количествено (чрез преброяване на думите за тестване за лексикална плътност). Образователният презентационен софтуер за интерактивна дъска mozaBook предоставя възможност за проверка степента на усвояване на лексикалните единици от учениците и умението им да ги употребяват в контекст чрез тестове или въпросници. В тях могат да бъдат използвани и комбинирани различни видове задачи, да бъдат вмъквани изображения и др. Проверката след завършване на теста показва броя правилни и грешни отговори. (фиг. 12)

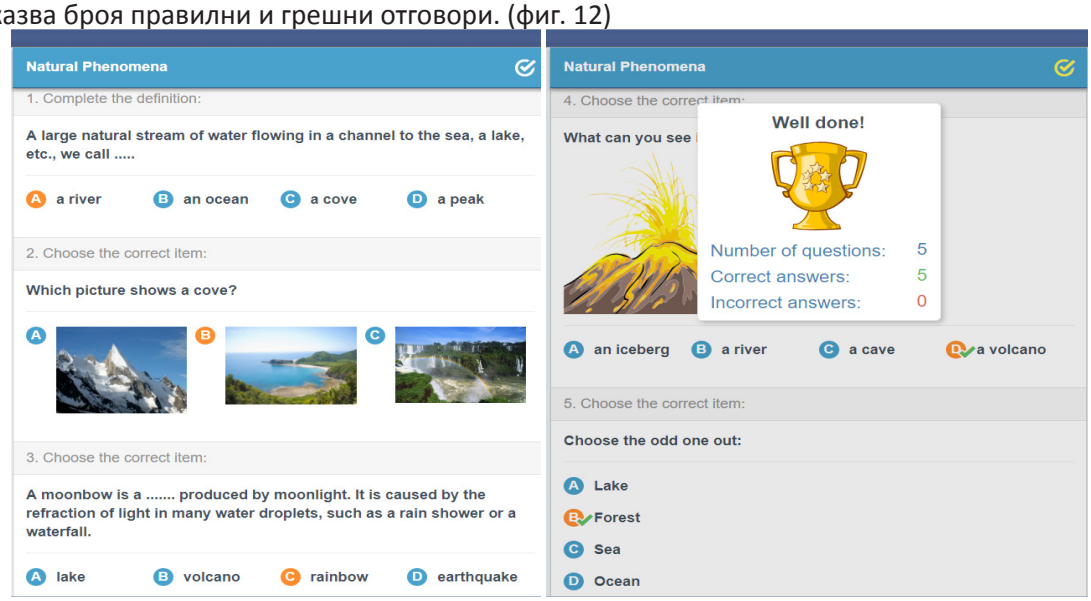

Фигура 12. Лексикален тест

Използването на съвременни ИКТ и прилагането на модерни методи на преподаване в чуждоезиковото обучение повишават мотивацията за учене. Образователният презентационен софтуер за интерактивна дъска mozaBook предоставя разнообразни инструменти и ресурси, с помощта на които се улеснява преподаването и насърчава усвояването на лексикалния материал в часовете по английски език. По този начин се създават условия за развиването на комуникативната и дигиталната компетентност на учениците.

References:

1. Wilkins, David A. (1972).*Linguistics in language teaching*. Edward Arnold, London.
2. Robinson, K., & Aronica, L. (2016). Creative schools: the grassroots revolution that's transforming education. New York, New York: Penguin Books., p. 97 – 127
3. Harmer, J. (2007) The Practice of English Language Teaching (4th edition). Harlow, UK: Pearson, p. 64 – 66
4. Thornbury, S. (2002). How to teach vocabulary. Harlow, England: Longman.
5. Stefanova P. (2015) Metodika na obuchenieto po savremenni ezitsi, Izdatelstvo na Nov Balgarski universitet, Sofiya 2015 g., стр. 87 – 91

(Endnotes)

1. Council of Europe (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0014&from=EN
3. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/leaflet_en.pdf
4. Uchebna programa po angliyski ezik za postigane na nivo B1.1 https://mon.bg/upload/16253/UP_AE_B1.1.pdf
5. Wilkins, David A. (1972). *Linguistics in language teaching*. Edward Arnold, London.
6. Harmer, J. (2007) The Practice of English Language Teaching (4th edition). Harlow, UK: Pearson, p. 64 – 66
7. Stefanova P. (2015) Metodika na obuchenieto po savremenni ezitsi, Izdatelstvo na Nov Balgarski Universitet, Sofiya 2015 g., str. 87 – 91
8. Uchebna programa po angliyski ezik za V klas (obshtoobrazovatelna podgotovka) https://mon.bg/upload/13477/UP_V_AE.pdf
9. Uchebna programa po angliyski ezik za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka) https://mon.bg/upload/13433/UP_6kl_AE_ZP.pdf